

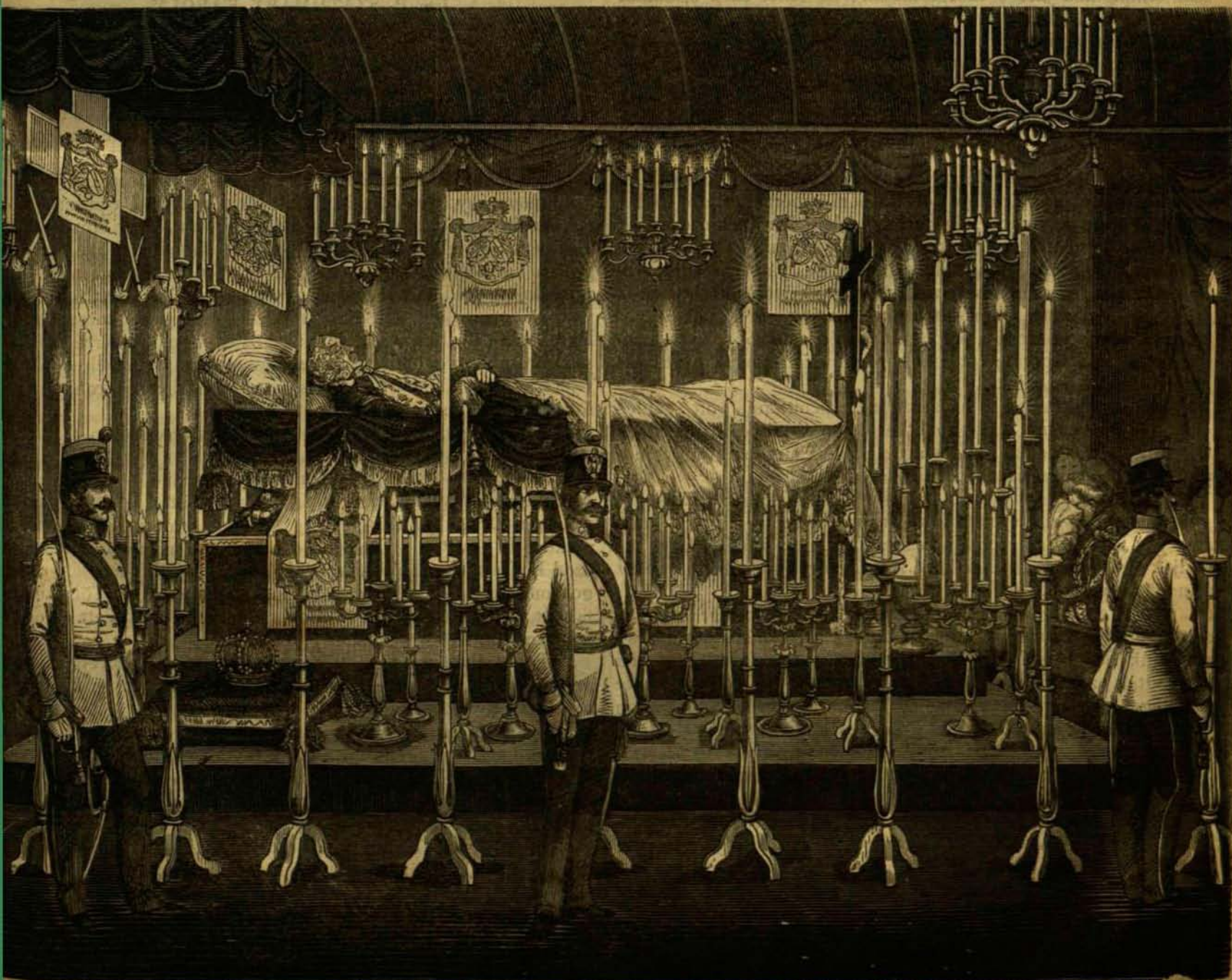
Pest, aprilis 22-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj aprilis—juniúsig azaz : 3 hónapra Buda-Pesten házhöz küldve vagy postai úton 1 ft. pp.

A „Politikai újdonságokkal” együtt aprilis—juniúsig azaz : 3 hónapra Buda-Pesten házhöz küldve vagy postai úton csak 1 ft. 30 kr. pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Mária Dorottya cs. k. főherczegasszony, Magyarország nádornéja, a ravatalon.

Márczius 30-án azon gyászshir terjedt el a két testvérvárosban, hogy az ügyefogyottak, szegények védangyala a „kegyes nádorné” meghalt. Mig e hir tovább tovább szállott az ország minden részeiben szomorúságot terjeszteti; az alatt a budapesti

Mária Dorottya cs. k. főherczegasszony, Magyarország nádornéja, a ravatalon.

nép apraja nagyja, bánatos arccal vonult Budavárra, hol az utolsó nádorné kiterítve nyugodott halotti ravatalon, hogy megláthassa még egyszer azokat a szelíd arcvonásokat, melyek annyi csüggedező szerencsétlent felbátorítanak.

Ha életrajzát akarnók adni a fenséges hercegasszonynak, vastag könyvet kellene összeírunk csak azon nemes tetteinek elősorolásával is, melyek nyilvánosan tudva vannak, holott az ő csendes magányban ült érényei s jócselekedetei bizonyára meghaladják amazok számát.

Az Istenben boldogult **Mária Dorottya Wilma Karolina** főhercegnő, Lajos Frigyes Sándor württembergi hercegné leánya volt, született 1797. nov. 1. s 1819. aug. 24-én lépett ő csász. kir. fenségével József nádorunkkal házasságra, kinek harmadik neje vala.

Mióta e szent frigy édes hazánk áldott határai közé hozta a boldogult magas hölgyet, folyvást édes anyja volt ő magyarországi népeinek vallás- és nyelvkülönböztetés nélkül, olyan édes anyja, ki forrón szerette gyermekeit, kit ezek áldva tisztelték és viszontszerettek. — Telvék az ő dicséretével azon időszak lapjai, de sokkal inkább telvék azon százazrek szívei, kiknek vigasztaló, gyámolító és példaadó jó angyaluk volt.

Kitűnő számos érényeinél fogva, méltán sorozza a dicsőült magas hölgyet egy pesti német lap azon jeles magas állású nők közé, kik a történet tanúsága szerint, nagy befolyást gyakoroltak a népek sorsára.

Boldogult nádorné érényei között méltán foglal első helyet az ő határozott, mély buzgó és alapos vallásossága. Nemcsak templomba járt ő szorgalmasan, de lehet szép számmal templomokat látni, melyek neki köszönik léteiket, és sok *sze-gény eklézsia* lelki atyja csak az ő segélye által gyámolítva volt képes mind saját, mind hivei gyermekeinek iskoláztatását eszközölni; mert a boldogult főhercegnő küszöbét soha sem hagyta el vigasztalás és segély nélkül valamint semmiféle szűkölködő, úgy kiváltképen olyan, ki a nevelés szent ügyében járult Mária Dorottya számolyához.

A vallás és népnevelés mellett a magasabb tudományok és művészetnek is hő pártolója volt, s nem ismert korlátot bőkezűsége midőn az emberiség fordult feléje kérő tekintettel. A jótékony nőegyletek, melyeknek nyomdokát annyi áldás követi, számos évek során tapasztalták az ő magas pártfogásának termékenységet; a szerencsétlenek számára keletkezett intézetek közül csak a pesti vakok-intézetét említjük, melynek ügyét annyira szíven hordozá a boldogult fenséges asszony, hogy mostani virágzó állapotának tetemes részét ezen magas pártfogás befolyásának köszönheti.

Boldog és boldogító házasságának szemtanuja volt számos évekig egész hazánk, s ide vonatkozólag csak azt említjük meg, hogy dicsőült férjének halálos ágya mellett oly páratlan gondadal örködött, miszerint 18 napig le sem vetközött.

Millyen anyja volt, élő tanúságot tesznek arról fenséges gyermekei. Anyai szeretete hozá őt legutolszor is Budára, hogy fenséges leánya Erzsébet főhercegasszonynak szülése felett örködjék, hogy anyai karjai közé zárva megóvja kedves leányát minden veszélytől.

Ápril 2., 3. és 4-én azon ravatalhoz járult oly szomorú arckifejezéssel Budapest népe, melynek rajzát mai számunkban mutatjuk be olvasóinknak. A dicsőült nádorné hült tetemei nyugodtak azon kiterítve, égő viaszgyertyákkal környezve, fekete szőnyeggel bevont falak között, miként lángol az áldás azon ezerek gyászoló szívében, kik e kegyes anyja távoztát siratják.

Az ünnepélyes temetés ápril 4-én volt, következő szertartással: Délután $\frac{3}{4}$ 1 órakor lépett be a protestáns mindkét felekezetbeli papság és énekkar. A magas halott a budai várpalota egyik földszinti teremében nyugvók biborral bevont koporsóban. A falak fekete függőnyeit württembergi királyi czimerek díszíték, a fej felől egyszerű fehér kereszttel.

Az egyháziak után azonnal megjelent ő csász. kir. fensége Hildegard a többi jelenvolt főhercegasszonyokkal, s balfelől foglalának helyet; azután Albrecht, Lajos, József, Miksa és Ferdinand ő csász. kir. fenségeik érkeztek, s a koporsó jobb oldala mellé állottak. A koporsó vége felől az összes papi kísérettel

Bauhoffer budai, Lang és Székács pesti evang. lelkészek állának; ugyane három egyházi férfiú volt jelen a kiszenvedett fenséges asszony halálos ágya mellett, kimulása órájában, mely alkalommal Székács buzgó magyar imát mondott az elszenderült fölött. A főnemesség és katonai testület a gyászoló fenséges család közelében jobbról és balról, s egyéb részeiben a teremnek vön állomást.

A megható karének után, melynek első sora; „Jézus az én életem“ Bauhofer ur tartott kebelrázó halotti beszédet, melynek legmélyebben ható része volt midőn így szóla: „Fájdalmasan fog e drága édes anyja után keleten utazó leánya Mária főhercegnő kiáltozni, miként Barsillai, és meghallván a rettenetes hirt, keservesen felsikoltand királyi férjéhez: hagyj visszatérnem, hogy édes atyám és anyám sirjánál halhassak meg.“

A halotti beszédet ismét karének követte. Ezután elindult a temetési kíséret. A koporsót a testvérváros köztisztvisletben álló polgárai vitték a várpalota hosszában, s a meghajlott katonai lobogók közben a vártéren körül, innen a főhercegi sírbolt ajtajához térve. Itt Lang senior ur mondott igen szívreható bucsuáldást az üdvezültre, kinek földi maradványai ft. Scholz udvari prépost ur áldásai közben foglalák el az örök nyugalom helyét ama két kedvese közelében, kik több év óta nyugosznak egymás mellett. Béke hamvaira, áldás emlékére! ∞

Georgia utolsó királynője.

Regényes életrajz.

Irtta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Folytatás.)

III.

Mária királynő kimerülten ért öltöző szobájába, s nagy ezüst tükre előtt egy vérbársony karszékre hanyatlott.

Ah mennyi gyalázat, mennyi megaláztatás érte az egykor érényében, mint hatalmában egyaránt büszkélkedő nőt, e királynőjét országának és nemének! . . . És mire várhatott még? Ha a királynővel így bannak, mit várhat férje halálával a pusztán nő? . . . Talán megfojtatják gyermekeivel együtt, vagy elhurcolják a szibériai ölbányákba, hogy soha se lássanak többé napvilágot! A bársonyhoz szokott tagokra szöröcsuhát öltenek, s e finom ujjacskák a föld kemény rögeit fogják fejteni! . . . Ott fog elhervadni Georgia legszebb királynője; a legfényesebb korona alatti legfeketebb fürtök mohos sziklák között fognak fehérré válni; a szép arczok egyenlők lesznek az ásandó ólom színével, s kiknek fejére koronát álmodott, kedves gyermekei éhen és rongyokban fognak előtte inség- és nyomorral küzdeni!

Ah e gondolat nem engedi a vért csendesen folyni az ereken.

— Mit? — kiáltá székében felegyenesedve — hát sarkában ingott-e meg a világ, vagy vadállatokká váltak a föld gyermekei, hogy ész, akarat és szépség hatalma semmit, de semmit ne eszközölhessen? . . . Utolsók lennének-e e részben a történet azon lapjai, melyek nyilván írják, hogy egy hölgy intésére országok omlottak össze, mosolyára mások emelkedtek föl; tenger fakadt, hol azelőtt száraz föld vala, s palota emelkedett az ocean habjain?!

E perczen úgy tetszett, mintha háta mögött zörejt hallana, s hátra fordulva egy harcziás öltözetű alak állt előtte, ki hallgatást intve tevé kezét ajkaira.

— Csitt asszonyom! — szólt lihegve az érkezett — alig tudtam hozzád vergődni. . . . Én a távol Karabagh lakóinak követete vagyok, kik mitsem akarnak tudni férjed lemondásáról, s kéretnek általam, hogy a hatalmat visszaragadva, jer közénk. Mi készek vagyunk küzdeni éretted és meghalni trónodért.

A királynő fölállt, s szorgosan vizsgálta emberét; nem maradt annak öltözetén egyetlen gomb, mely figyelmét kikerülte volna. Szép szemei fölött nyári felhőként vonult ránczokba a fehér homlok, míg végre arczai egyszerre mintegy diadaltól felragyogtak.

— Menj — szólt gúnyosan — és mond meg küldöidnek nevemben, hogy Karabagnak szép tölgyfái vannak, s a tölgyfák-

nak erős ágai; — ha jobbat nem tudnak, akaszzák fel reá magukat egyen-egyen, Amen. — Aztán azt is megtanulhatod, hogy a karabaghi férfiú főveg-csattját nem elül, hanem hátul viseli.

A kém ajkára harapott, s leforrázottként távozott a szobából.

— Ah — mondá gúnyosan a sorssal dacoló királynő — jobbkor keljtek fel, ha Máriát akarjátok törbe ejteni! A szellőt, mely Oroszország felől jött; az edelt, mely földjén termett, s az embert, ki egyszer határán túllépett, megérezem, megismerem és — suttogá — iszonyodom tőle, mint veszett eb a víztől, gyermek a sötétség rémeitől; gyűlölöm mint világosság a sötétet, mint sas a kalitot, mint oroszán a rabságot! . . . Jól van, én dacolok veletek; lássuk, mit hoz a jövő? . . .

Épen öltöztetéshez fogott, s szobaleányait akará becsöngetni, midőn egy orosz őrtiszt az ajtóban megjelent, s az ősz Tsawesewadzse herceget jelenté.

A herceg első, legtekintélyesebb férfja volt Georgiának, kinek magához a trónhoz nem csekély igényei voltak. Családja őszinte és nyers természetű, mellynek alig volt tagja, ki hazája védelmében kapott sebek nélkül feküdt volna sirjába. A most bejelentett herceg is a királynőt gyermekeként szerette, s ez viszont határtalan tisztelettel viseltetett iránta.

— Jöhet! kiáltá a királynő — ő hercegsége előtt soha sincsenek zárva ajtaink.

A herceg belépett. Gyönyörű patriarchális alak, magas, még meg nem tört termettel, fekete szemek- és hófehér szakállal, mellynek fűrtjei, midőn beszélt, rezgésbe jöttek, mint verőfényen az ért buzakalász tengere.

A herceg meghajolt, és szívesen üdvözlé a királynőt, de ennek első látásra föltűnt az agg herceg elfogultsága és zavara, mellyet — mint látszik — lehetőleg palástolni törekedett.

— Minő új itt minden — szólt a teremben körültekintve; alig vagyok képes magamat felségednél honn találni.

— Valóban — itt magam is vendég vagyok még — felelt a királynő; a palota e része ő felsége a czár kegyes parancsa folytán kijavított, s csak a napokban lőn megengedve a szobákat viszont elfoglalnom.

— Csak ketten vagyunk — szólt a herceg körültekintve — s így előadhatom, mi felségedhez hozott. Tudhatja felséged, hogy a királyi lemondást szuronyoktól kényszerítve fogadtuk ugyan; de szinte lehetetlen, hogy a fölött is kétkednék, miszerint illyesmit egy nemzet fejei csak a pillanat hatalmának engedve tehetnek, vagy azon reményben, hogy a nap nemzetük gyalázatával nem fog leáldozni. A seb, melly keblünkön ütött, sokkal sajnóbb, hogysem annak fájdalmát szemfényvesztő játékok elfeledtették volna. Mi tehát, Georgia legfőbb nemesei: az Eristawok, Andronikowok, Tsalekaiewek még azon éjjel összegyűltünk, és az összeesküvés hálóját az egész országra kivetítettük. Csak intsen felséged, e háló összevonul s bogai közt, összetiport parányhalként fuldoklandik az ellenség!

— Oh! — gondolá az okos királynő — nem illy lelkesedéssel, nem illy hangon beszélne erről Tsawtsewadzsé herceg! . . . Semmi kétség; a szegény aggot reá erőszakolták ez áloskodásra, hogy törbe ejtsék Georgia királynőjét! Ez nem az ő őszinte hangja, nem az ő természetes mozdulatai, — eszedem légy Mária!

— Nemes herceg — válaszolt a királynő — meg nem foghatom, hogy te, ki eddig családunkhoz és koronánkhoz hű, — tanácsaidban józan voltál: most, tudtunk és akarattunk nélkül eszeveszett vállalatokba ereszkedtél s gyermek észszel, fiatal hévvel letett eskünk ellen célzó összeesküvéseket forralsz. Küldöd egyről egyig gazok, kik nem gondolják meg a királyi adott szó szentségét; árulók a magas czár ellen, kinek halálával tartoznának és úgy szeretik Georgiát, mint a majom, melly gyermekét szeretetből halálra fojtja; — becsstelenek és hitlenek ők, add át nekik megvetésünket. Magd pedig úgy tégy, hogy színünk előtt illyszerű ajánlatokkal többé meg ne jelenjél! . . . El vagy bocsátva.

A királynő intett s a herceg távozott.

Szemeiben örömkönyűk ragyogtak — gondolá örömmel a királynő — jól láttam mind ezt, mind a mosolyt ajkain! . . . Istené legyen a dicsőség, én helyesen cselekedtem! . . . Ah, mily jól esett,

hogy e gaz népnek szívem szerinti czimeket adhaték . . . De már csakugyan ideje lesz öltözködnöm.

* * *

Mit akarsz gyenge nő? . . . Uralkodásvágy, hatalom, országok és hadseregek ellen küzdeni? . . . Ha volna is erőd, melly Tifliszt meghódítsa, de hol a fegyver, melly Pétervárig hasson? Lábaid elé fektetheted a kormányzót, szép szemeid intésétől függővé teheted a tábornokok tetteit s pillanatra úrnőnek képzelheted magad a szép Georgia fölött: de mi erővel rombolhatod szét a titkos katonai és rendőri szerkezetet, melly egyetlen áruló által áldozataidat Szibériába juttatja, s csak azon veszed észre, hogy más faj állott a kimult helyére? . . . Ah, az okos nő mindezt átgondolta, de a kétségbeesett anya gyermekeiért kísérletre kényszerítették! . . .

A hollófürtök gazdagon hullottak a hovállak bársonyára; a violaszín arany virágu szövet kaczerán játszott a legszebb kebel-halmokkal, minőket valaha szem látott, míg a pongyolán alábocsátott keleti gyöngysorok az ámbrát lehelő kebelmélyedésbe veszték el. A szép, teli karok tétlen pihentek a trón vánkósán s a biborpapucstól fedett parányi lábcskák érzelm lázítólag nyultak el az aranyos számolyon. A nő gránát szemei még egy tekintetet vetettek a tükörbe; arcza fölgyúlt s az őrtisztet hivatá.

— Tudassa ön a kormányzó tábornokkal — szólt rubinajkait büszkén felvonva — hogy Georgia királynője örvendeni fog, ha látogatásával még ez órában megtiszteli.

* * *

Ugyane nap estvéjén, hosszú léptekkel járt le s föl szobájában a kormányzó.

— Szép, mint angyal — mormogá — és okos, ravasz, mint ördög. Hajszálaim szürkülnek már s haza jöttöm óta még nem tudtam nyugalomra vergődni; — fejemet veszttem el. Valóban — folytatá, félnem kell magamtól, — ez tovább nem mehet! . . . hej, holláh, hívjátok Lazarew ezredest!

— Ez ember — füzé gondolatait tovább — szemmel kísér, egy tett, egy szó és örvényben vagyok; önmagamat kell megfognom. Ah ezredes ur — szólt a belépőhöz, önnek minapi mentéseit ma már elfogadhatóknak tartom s ha akkori modorom sérté önt, ime most fogadja bocsánatkérésemet. Ez idő óta önnek még egy figyelmeztetését is kell megköszönnöm.

— Uram! kötelességem volt.

— Elég erről. Ön tudja, hogy XIII György Georgia utolsó királya ma megszünt élni. Azonban ez a dolgot még rosszabbá teszi, — e nő — mint ön is megjegyezte — sokkal szebb, okosabb és fiatalabb, hogysem igen igen veszélyes ne volna! . . . Ön a királynőnek személyes ellensége . . . üljön le és fogalmazza meg e tárgyban sürgönyeinket a kormányzó tanácsnak. E nő veszélyes, sokkal szebb, hogysem igen veszélyes ne volna! . . .

A kormányzó ez utóbbi szavakat mintegy magában mormogá s viszont elkezdé sétáját a szobában. Lazarew ezredes irt; boszuja kielégítésének kéjérzetében még a lámpát is igazítlanul hagyá, mellynek sárgás lobogványa szomorú világot terjesztett a teremben.

(Folytatjuk.)

Gyöngyök a világtörténetből.

A „Vasárnapi Ujság” olvasóinak.

Közlő: ERDÉLYI JÁNOS.

(Folytatás.)

Karthágo.

E város és vele illy nevű tartomány is Afrikában feküdt egy félszigeten, a földközi tenger partján. Eredetét így beszéli a régi hagyomány.

Karthágo városát egy Didó nevű asszony építette, ki Szikheusnak, feníciai gazdag és papi embernek volt felesége. Bátyja Pigmálion, tirusi király igen pénzszerető ember, arra a gonosz-
ságra vetemedett, hogy sógorát Szikheust titkon oltár előtt ölné

meg, sok kincse miatt, melyeket elakart foglalni. Didó nagyon szerette férjét, sokat is szomorkodott utána, és úgy írják, hogy Szikheus lelke megjelenvén neki álmában, fölfedezte volna előtte, ki légyen a gyilkos s egyszersmind ajánlá, hogy magához vevén kincseit, fusson el bátyja elől oda hol Pigmálion rá nem akad.

Igy indult utnak Didó, egy csapat jó emberrel, kik hozzá hűségesek voltak, vivén magával sok drágaságát Afrika felé. De mielőtt oda érhet, kikötött Cziprus szigetére. Itt egy sereg fiatal hölgyet vön fel a hajóra, kik feleségei lennének a vele utazó tirusiaknak, és újra szélnek eresztvén vitorláit, kiszállott az afrikai partokra megtelepedni.

Itt a régi lakosoktól annyi földet nyere, mennyit egy ökörbőrrel betakarhat. Azonban Didó az ökörbőrt vékony szijacs-kává hasította fel és így hosszúra kinyújtván, igen szép darab földet kerítte vele körül, mely az övé lett s ezen építé Birsza nevű erősség tájékán az új várost, vagy a magok nyelvén (Karthadath, ebből) Karthágo városát.

Senki sem hitte volna, hogy eme jövevény népből álljon elő oly hatalmas város, minő volt később Karthágo: méltó és félelmes versenytársa Romának, a világ urának; de a jó polgári alkotmány, a hazának szeretete, a lakosok iparkodó munkás természetete mindig meghozta még a maga jó következtéseit az országokra nézve. Mennyire szerette hazáját a karthágói polgár megtetszik egy határvillongási esetből, melyet Szalluszt, római történetíró ekép hagyott emlékezetben:

Midőn Karthágót Afrika nagyobb része uralta, a cziréniek is hatalmasok és gazdagok voltak már. A közben fekvő vidék, homokos, egyszínű vala, viz vagy domb nélkül, mely a határt jelölné, s e miatt nagy hosszas háborgás a két város között. Tábor és tengeri had elfutamván s szétszórátván: mindkét rész meg volt már törődve, és tartván tőle, hogy akár győzve, akár győzve ha kifáradnak, egy harmadik rohan rájuk, fegyvernyugvást kötve abban állapotának meg, hogy egy némelly napon követek indulnának otthonról, mind a két városból és a hol leszen találkozásuk: ott lenne a határ.

Karthágóból *Filén* nevű két testvér indult, és mene gyorsasággal; míg a cziréniek, tunnyaságból-e vagy történetből, nem tudni, lassabban. Egyébiránt megtörténik ez országban, hogy a szélvész mikép a tengeren igen ellentáll. Mert midőn e kopár sík helyeken feltámad a szél és viszi a homokot, szemét, száját betölti az embernek s hátraveti útját. Látván a cziréniek, hogy elkéstek s veszített ügyök miatt félvén a büntetéstől, rágalmazák a két karthágóit, hogy idő előtt indultak meg s az alku nem áll; ők mindenre készebbek, mint vesztesen térni haza. Majd a karthágobeliek más, hanem igazságos feltételt kívánván, a cziréniek választást engedtek, hogy vagy amazok ott, hol a határt lenni állítják, élve temetessenek el, vagy ezen feltétel alatt ők magok mennek oda, hova a karthágóiaknak tetszik. *Filén* testvérek semmit sem engedvén állításukból, megnyugosznak a kívánságban és magokat a köztársaság javairánti szeretetből, elevenen a földbe ásatják.

A hálás haza két oltárt épít sirjokon, *Filén testvérek oltárának* nevezé azokat, azonban más tisztességgel is illeté haláluk emlékeztét; s ez idő óta e két oltár volt a határ Karthágo és Cziréne között.

Karthágo története igen össze van szöve Rómáéval. Ugyanis elfoglalván Róma egész Olaszországot, Sziciliára fordítá figyelmét; azonban Karthágo is szerette volna birni a termékeny szigetet; s ebből a két hatalmas város között féltékenység, versengés támadt, azután pedig az ugynevezett *pun*-háboru egymás után három ízben, mely a győztes Rómát a világ urává tette. Karthágót pedig eltörle a föld színéről.

Média, Persia és Lidia.

1. Czirus, ki a zsidókat babiloni fogságukból haza bocsátá, úgy szinte Kambizes, ki Egyiptom királyát, Pszammetit elfogá, mindkettő persa király volt.

Persia Ázsián kívül Európára, Afrikára is kiterjedett; s első ország volt, mely valaha az egész ismert világon uralkodott. Különböznél terjedelmére nézve nem volt igen nagy, miből az tet-

szik ki, hogy a nemzet hatalma nem attól függ, milyen terjedéstől földön fekszik, hanem attól, milyen okos és vitéz.

A médok a persákkal rokon nép voltak ugyan előbb az uralkodók, de később a persák kerültek hatalomra, miután Czirus meggyőzte Asztiagest, a méd nemzetbeli utolsó királyt. Ez pedig így történt.

Asztiages, a méd király, ki Persia felett uralkodék, valami kép azon epesztő gondolatra jött, hogy leányának, Mandanének, születendő fia őt ki fogja vetni királyi székéből, s egész Ázsiának ura lesz. Mondják, hogy ezt álmában látta volna így a király; s azért leányát egy közrendű persa nemesnek, Kambizesnek, adá feleségül.

A fiu valóban megszületvén, Asztiages igen megfélemllett, s elhatározá, megöletni a gyermeket. Hivatá azért Harpagosz nevű megbízott, hűséges emberét, ki főfő rangú méd nemes vala, és így szóla hozzá: Harpagosz vigyázz, hogy el ne mulaszd a mit rád bízok, személyesen vidd véghez, ne hogy bajt szerezz magadnak. Fogd fel ezt a gyermeket, kit Mandane szült, vidd el magadhoz, öld meg és temesd el. Harpagosz így válaszolt: ha neked úgy tetszik, kötelességem gyorsan végrehajtani. Ezzel átvevő a gyermeket halálra fölékesítve.

De midőn haza ére, sirva fakadt a gyermek sorsán, és mindent elbeszéle nejének, a mint történt. A nő elbámulva, megijedve kérdé; mit vagy most teendő? „Nem fogom teljesíteni a király parancsolatját“ mondá Harpagosz „mert nem visz rá a lélek, hogy megöljem ez ártatlan teremtet, ki nekem rokonom, aztán Asztiages már öreg és különben sincs fiu magzata s ha meghal, utána leánya fog következni, kinek most gyermekét kellene megölnöm s akkor jaj az én fejemnek. Hanem ha csakugyan el kell veszteni a gyermeket, veszítsék el a király emberei.

Ezzel küldé mindjárt egy pásztor emberért a hegyekbe, ki Asztiages marháit őrzé és kinek neve Mitradates vala. A király úgy parancsolá, monda Harpagosz a pásztornak, hogy e gyermeket vedd el, akár kiteve a hegyekbe vadak ételeül, akár éhség által, különben halál a fejed; én majd utánad lesetek, ha véghez viszed-e, a mit rád bízam.

Mikor a pásztor megtérne a hegyekbe, s neje kérdezné: mi dolga volt vele Harpagosznak, felelé: Oh feleség! a mint a városba értem, hallottam és láttam, mit se nekem látnom, se tenniök nem kell vala urainknak. Harpagosz háza egészen gyászban volt; hová bemenvén, láték egy kis fiut, a szoba közepén, tarka ruhában fetrengve, sivitva. — A mint engem meglátá Harpagosz, azonnal parancsolá, hogy Asztiages parancsából fognám föl a gyermeket és sikkasztanám el, akár kiteve vadak ételeül a hegyekbe, akár éhség által; különben halál a fejem. Ime a gyermek! „Mutasd csak miféle gyermek,“ mondá neje. Mitradates most kifejté a gyermeket póláiból; volt pedig a gyermekkel arany, czifra köntöske és drágaságok. A mint meglátá neje, milly szép, erős a gyermek, azonnal megesék rajta szíve, s leborulva férjét mindenre kérte, hogy ne tenné ki. Ő pedig egyre vitatá, hogy annak meg kell lenni; mert Harpagosz utána fog lesetni szolgálival, s ha nem teszi, gyalázatosan meghal.

Azonban míg a pásztorember Harpagoszhoz járt, neje lebe-tegedvén, fia született, de halva. Felesége, mintegy aggodalmában titkolá egy darabig előtte, végre mikor látá, hogy le nem lehet beszélni férjét a gyermek kivégzéséről, könyök és fájdalom között előmutatá a halva szülöttet, mondván: Látod itt a halott gyermek, s amott az élő; fogd fel a halottat, hagyd itt az élő; fogadjuk a magunkénak. A pásztor helyesnek látván a tanácsot, úgy tön. Aztán beméne a városba Harpagoszhoz, hogy kész megmutatni a gyermek testét. Napok múlva kijöttek Harpagosz lándsásai, meggyőződtek saját szemökkel, hogy a fiu csakugyan meg van halva; és sirt ásván, belé tevék. — Azután Harpagosznak hírül adák az egészet, s ő tökéletesen meg volt benne nyugodva, hogy csakugyan Mandane fia van eltemetve.

Azonban a pásztor né gondos ápolása és idegen név alatt szépen nőtt Czirus, mert ő volt a megmentett csecsemő, s mindenki azt hitte, hogy neki tulajdon gyermeke.

Tíz tizenkét éves korában már szépen kitűnt ő a pásztor-gyermekek közül; hanem egy játék alkalmával végre kitudódott

születése. A falubeli gyermekek ugyanis, mint szokás, katonásdit játszottak, s őt választottak királylyá. A kicsi király tartotta magát, s parancsolt a játszó-társak fölött egész tekintélyvel. Egyik rész házat épít, másik testőr vala, mások hirmondók, ajtónállók, mások a király egyéb szolgálói. — Történt pedig, hogy egyik fiu nem teljesítvén parancsát, tőle ostort kapott büntetésül; s ezt atyjának, Artembaresnek, ki előkelő méd nemes vala, keservesen bepanaszlá. Az apa nehezen vette fia bántalmát, és vele együtt ment azonnal a királyhoz elégtételt kérni, a holott is mondá, hogyan szenvedjen titlegeket egy persa nemes fia, pásztorember gyermekétől büntetés nélkül? Ime uram, király, minő kék a fiu válla. Mindezt hallván, látván Asztiages, mindjárt küldte követet a pásztorért, hogy jőne fiastul együtt. A mikor megérkeztek, Asztiages ránéze a gyermekre, s mondá, te nyomoru ember fia olly csufosan mertél banni előkelő nemes fiával, kinek atyja előttem nagy kedvességben van. Czirus pedig felele, mondván: Uram! rajta csak az történt, a mit kerestél. A falu gyermekei, közöttök én is, ő is játszdván, engem királylyá választottak. A többi fiu tette parancsomat, ő pedig engedetlen vala, s nem is hajta rám; azért elvette díját; ha én büntetést érdemlek, ime! itt vagyok.

Ezen előadás folytán szemügyre vette Asztiages a gyermeket, s úgy tetszék, hogy hasonlítana ő hozzá arczában, mozdulataiban és szíve sugallata szerint rájött, hogy a színleges pásztor fiu, senki más mint az ő unokája, és pedig leánya, Mandane, fia.

Artembares azonnal baráti, vigasztaló szavak közt elbocsátatván, Czirus mellék szobába vitetett. Asztiages azalatt a pásztor egész komolysággal kikérdezé. Ez vonakodott ugyan megvallani az igazat, váltig bizonyolván, hogy a fiu az ő gyermeke, a felesége saját nevelése, de a király által kegyetlen kizárással fenyegettetvén, utoljára is elmonda mindent, a mikép történt vala őszintén: Czirus egész gyermekkori állapotja, nevelése felől.

Ugy látszék, hogy a király nem igen haragszik, hanem gyorsan küldte Harpagoszért. „Kedves Harpagosz“ mondá a király „beszélj el csak, miképen végezted ki a rád bízott gyermeket?“ Ő pedig látván, hogy a pásztor épen jelen van, legjobbnak tartá az igazság mellett maradni, és felelé. „Nem akartam beferőzni lelkemet ártatlan vérrel, s ezen pásztorra bizám a kivégezést; mi megtörténvén, szolgálaim eltemették a testet.“ Most a király egész jókedvvel bizonyolá az ellenkezőt, hogy a gyermek él; minek öröme lakomát ad, s Harpagoszt is meghívja. „De addig is menj haza“ mond a király Harpagosznak is küld el fiadat, hogy a megtalált gyermeknek legyen kivel játszani.

Harpagosz leborult a király előtt e nagy kegyelemért; majdan beküldé fiát az udvarba, maga is szépen felöltözve visszatért a lakomára. Egy nagy fődött edényt hoztak a szolgálak, a király intése szerint egyenesen Harpagoszhoz. A vendégek elé különben juhussal rakott tálak tétettek, csak Harpagosznak adaték külön éték „Hogy esik az ebéd?“ kérdezé Asztiages. „Igen jól“ felelé Harpagosz. Ekkor a kikre bizva volt, előhozna egy fedett kosarat, mellyről levétetvén a fődél, Harpagosz elrémülve látá benne saját gyermeke véres fejét s felvagdalt tagjait. Ehez még gunyos szavakat kelle kiállni a királytól, de mindezek daczára is elnyomá dühét, fájalmát s fia testével haza ment hogy eltemesse.

Asztiages még mindig nyugtalankodván, megkérdezé az ország bölcseit, jósait, mit kellene tennie Czirussal, ki most újra visszanyeré igaz nevét, mert a pásztor házában Agrodatusnak hívták. A bölcsek így válaszoltak: mivel különben is betelt az álomlátás, játszó társai által már királynak választatván a gyermek, többé nincs tőle mit tartani. Ekkor a király elküldé a kis unokát Persiába, messzi magától, hol észrevétlenül fogjon élni s ne legyen alkalom kitünésére. Kinek volt most nagyobb öröme, mint Kambizesnek és Mandanának, midőn fiokat, annyi remegés után épen, bántatlanul ismét visszakaphatták.

A persa nép hallván, mi történt Czirussal, miképen látta őt királynak álmában Asztiages, azon reménységet kezdé táplálni, hogy mégis jó volna, ha levétvén a médok igáját, belőlök hatalmas ország lehetne. Így Czirus a mint növekedett, minden-

nap kedvesebb volt nálok és méltán is, mert inkább tűntek elővitézi nagy tehetségei.

Harpagosznak sem kelle több. Emlékezek az iszonyu ebédre s nem felejté fia holt tetemeit s elhatározá megdönteni Asztiages és helyébe tenni Czirust.

Nem sokára Czirus egy mesterséggel utánczott nyulat kap ajándékba Harpagosztól olly utasítással, hogy a bőrit maga tanu nélkül, venné le és senki mással ne hagyná levétetni. Ő tehát felbontá a nyulat, hasában egy levélre akadott. A levelet Harpagosz írta, mellyben előadván Asztiages gonosz utait, vétke szándékát Czirus élete ellen s a maga fiának iszonyatos végét, emlékezetbe hozá egyuttal, hogy elérkezett az idő Asztiages megtorlására. Minélfogva kéri Czirust, hogy lázítaná fel a persákat Asztiages ellen, ő, azaz Harpagosz, a médokkal kész hozzá állani.

Olvasván a levelet Czirus, összegyűjté a persákat és parancsolá nekik egy napon, hogy némi bokros helyet irtanának ki. — Más nap, ellenkezőleg, tömérdek juhot, ökröt leölés és nagy lakomát csap nekik. Mikor eleget ittak, ettek a persák, azt kérde tőlök: mellyik állapot tetszik jobban, a tegnapi-e vagy a mai? Azok felelvén, hogy a mai, Czirus előállá tervével mindjárt, mondván: „Persák! ha reám hallgattok, jól lesz minden, mint ma; ha nem, számtalan nyomor következik nyakatokra mint tegnap. Alábbvalók vagytok-e ti a médoknál? Nosza, támadjunk fel Asztiages ellen!“ Nem kelle sok rábeszélés; a nép készen nyilatkozott.

Hallván a készüléteket Asztiages, megdöbbsent ugyan, de azért nem hagyta el magát; hanem, mintha Isten elvette volna esztét, a mélyen sértett Harpagoszra bizta a fővezérséget. A mikor szemközt álla már a két sereg, Harpagosz a méd tábor egy részével átmené Czirushoz, így egyesülve indultak Asztiages ellen, ki meggyőzetvén, elfogatván, királyi székétől is megfosztatott. Helyére most Czirus ült, ki Harpagoszt gazdagon megjutalmazá, foglyát pedig őrizet alatt tartá ugyan, de vele soha nem bánt méltatlanul.

Czirus igen hatalmas birodalomra tette Persiát; több népek estek hatalma alá, különösen a lidok, kiknek királya a gazdagságáról híres Krézus vala. A lidokkal Babilonia is szövetségben lévén, szinte háboruba keveredett a persákkal; Czirus megszállá Babilon városát, de csak hadi csellel tudá bevenni, tudniillik Eufrates vizét lecsapoltatá, katonáit a csekély folyón keresztül gázoltatá s így a város urává lett. Ekkor ereszté szabadon a zsidókat babiloni fogságukból.

(Folytatjuk.)

Luka József, XVI. századi magyar vitéz.

A „Vasárnapi Ujság“ 14-ik számában *Sárváry Bélának* érdekes történeti rajzát olvastuk „Zay Ferenczről“. Többek közt azon fontos háborúra is van abban vonatkozás, melly által V-ik Károly császár a német schmalkaldi szövetségést 1546. és 1547. megtörte, s mellyben magyar csapatok neki nevezetes segítséget nyújtottak. Névszerint a mühlbergi ütközetre nézve (1547. apr. 24-dikén), mellyben a szövetségöttek egyik feje, János Frigyes szász választó elfogatott, s mellynek a háboru kimenetere eldöntő befolyása volt, azt olvassuk, hogy a magyar huszárok a diadal fő tényezői voltak.

Ezen magában véve már nevezetes esemény, ránk magyarokra nézve az említett körülménynél fogva még nagyobb érdeklél bir. S mivel történettudományi tanulmányaim alatt kütfői adatra találtam, melly a szász választónak csakugyan egyik magyar harczos általi elfogatását teljesen bebizonyítja, szabadjon annak közlése által Sárváry Béla e tekintetbeni elbeszélését némileg tovább kifejtenem.

Istvánffy Miklós azt beszéli, hogy a mühlbergi ütközetben a szász választót Nyári Ferencznek egyik pécsi eredetű magyar alvezére fogta el vitézül, kit ő „*Josephus Lucanusnak*“ nevez. Történetiróink ezen nevet különféle módon magyarázták, s valami magyar név latin fordításának tartván, hol Erdélyi Józsefnek (lucus = erdő, s innen Lucanus = Erdélyi), hol Lukács Jó-

zsefnek, hol másképp is nevezték a magyar hőst. Létezik mindazáltal a bécsi cs. kir. titk. levéltárban annak egyik, I. Ferdinand királyhoz intézett, az említett eseményre vonatkozó folyamodása, melyből kitetszik, hogy neve *Luka József* volt, mert ő így irta magát önkéntleg alá. A folyamodás szövege e következő:

Sacratissima Caesarea Majestas, Domine Domine clementissime.

Arbitror Sacratissimam Caesaream Majestatem Vestram recenti tenere memoria, dum aetate proxime exacta, profligato fusoque exercitu Ducis Saxoniae, ipso etiam Duce capto, exuvias ejus, puta pugionem, vaginam gladii et cingulum, signa scilicet certa captivitatis ejusdem, Majestati Vestrae Sacratissimae obtulissem, se et nunc, et cum discederet, gratiam, liberalitatem et munificentiam suam mihi clementer obtulisse, fore, ut quodocunque in conspectum suum venirem, clementia et liberalitate sua me prosequeretur. Qua certissima spe confirmatus, veni nunc in conspectum Sacratissimae Caesariae Majestatis Vestrae, orans et obsecrans humillime, dignetur meorum servitiorum in captivitate praefati Ducis Saxoniae fideliter exhibitorum, recordari, et me juxta suam gratiosam oblationem sua Caesarea clementia et liberalitate amplecti. Quod ego una cum fratribus meis, dum vivam, apud Sacratissimam Majestatem Vestram, ejusque fratrem Sacram Regiam Majestatem, Dominum meum clementissimum perpetuis quibus potero officiis fidelibus promereri contendam. Expecto a Sacratissima Majestate Vestra Caesarea gratiosum responsum. Ejusdem Sacratissimae Caesariae Majestatis Vestrae humillimus subditus et servulus *Josephus Luka*, Quinqueecclesien. Hungarus.

Ezen folyamodásra a császár tanácsának következő határozványa kelt:

Josepho Luka, Hungaro supplicanti, qui frequenter suae virtutis variis in expeditionibus contra Turcam exempla praeclara edidit, nuper vero strenuissime se gerens in proelio Saxónico cum Jo. Frederico Duce manum conseruit, fortissimeque pugnans inflicto etiam vulnere illum destituit, unde factum, ut in Caesaris postea potestatem et captivitatem deveniret, Sua Majestas virtutis testimonium illi decernit per litteras, quibus testatum fiat, illum ibi, in ipso scilicet campo Equitem auratum virtutis ergo creasse, ac per eandem litteras illi concedere privilegia, libertates, exemptiones ac praeheminentias, quibus uti solent, possunt ac debent, qui eam dignitatem sua virtute et rebus strenue gestis assecuntur ad memoriam rei illi concedi, — quo posteris quoque constet recte illum ac strenue contra Jo. Fredericum conflixisse. Augustae XXI. Decembris 1547.

Látjuk tehát, hogy a mühlbergi ütközetben V. Károly császár seregében magyar harcosok nem csak részt vettek, hanem hogy a császár hatalmas ellenének elfogatását is *Luka József*, pécsi magyarnak köszönte.

Wenzel Gusztáv.

Köszönettel vesszük *Wenzel Gusztáv*, egyetemi tanár urnak becses közleményét s meg lévén győződve, hogy történeti emlékeink iránt illő kegyelettel viseltetik e lapok minden olvasója, a latin nyelvben járatlanok kedvéért ide mellékeljük a fentebbi két okirat magyar fordítását.

1. *Luka József folyamodványa így hangzik:*

„Felséges császár, legkegyelmesebb uram! Ugy vélem, hogy császári Felségednek friss emlékeztetésben lesz még, hogy midőn a mult nyáron, a Szász herczeg seregének szétverése és megszalasztása s magának a herczegnek elfogása után a herczegtől átvett hadizsákmányt u. m. törét, kardja hüvelyét és övét, mint elfogatásának biztos jeleit Felségednek felajánlottam volna, ugyanakkor s távozásakor is, engem kegyelméről, bőkezűségéről és nagylelkűségéről kegyelmesen biztosítván, Felséged ígéretét tőn, hogy valamikor színe elé járulandók, kegyelmére és nagylelkűségére bizon számolhatok. E biztos reményben megerősödve, császári Felséged színe elé járulok most, alázatosan kérvén s könyörögven, hogy a nevezett Szász herczeg elfogásánál tanusított hűséges szolgálatomról megemlékezni s kegyelmes rendelete szerint engem császári kegyével és nagylelkűségével boldogítani méltóztassék. A mit én testvéreimmel együtt, míg élek Felségednél s testvérenél ő királyi Felségénél, legkegyelmesebb uramnál, tölem kitelhető, folytonos hű szolgálattal kiérdemelni igyekszendem. Császári Felséged kegyelmes választáva maradok császári Felségednek legalázatosabb alattvalója és szolgálja *Luka József*, pécsi magyar.“

2. *A császári tanács határozványa így szól:*

„Kérelmező *Luka József* magyarnak, ki a törökök elleni számos harczban vitézségének gyakran adá fényes bizonyosságait, minapában pedig a szász harczban legvitézibb módon *János Frigyes* herczeggel összetűzven, ezt hősi küzdelem után meg is sebesítve letartóztattá, minek folytán azután a császár hatalmába és fogságába esett — Ő Felsége vitézségi bizonyítványt rendel kiadni egy okiratban, melyben kifejeztessék, hogy a nevezett vitéz ott, helyben a csatamezőn arany sarkantyus vitézzé neveztetett, s azon okirat erejénél fogva megadassanak neki mind azon szabadalmak és kiváltságok, melyek azokat illetik, kik vitézségök

és hősi tettek által jutnak a nevezett kitüntetéshez, adassék pedig ama hőstett emlékére, hogy az utódok előtt is tudva legyen, mikép *János Frigyes* ellen hősileg harczolt. Agosta, dec. 21-én 1547.

Tájismertetés.

Szentes.

A „Vasárnapi Ujság“ mind a mult, mind folyó évi több rendbeli számában, a haza különböző vidékeiről közzé tett táj- és népiismertetések, bennem is azon gondolatot költék, hogy e lapok tisztelt olvasói közül azokat, a kik nem csak a jelenről, hanem az előtők homály fedte régiségekről is szívesen hallanak, sőt tudnak, a haza egy nevezetes vidékének multjával és jelenjével — melyről még eddig igen keveset, vagy talán semmit sem hallottak — megismertessem.

Az egyesült három Körösnek, a Tiszába szakadásától lefelé délnek, két kis mérföldnyi távolságra, terül el, a Körösből kiszakadt Kurcza folyócska keleti partján, a most már nagyobb és népesebb mezővárosok sorába emelkedett Szentes. — Eredetét, mint többnyire az olyan helyekét, melyek a régi korban semmi történeti nevezetességgel nem bírtak, homály fedi. Annyi bizonyos, hogy itt hajdan római telepítvényesek éltek a családi élet békés és csendes örömeit, mint ezt, a Kurcza folyócska partjain ezelőtt 3—4 évtizeddel, több helyen talált római pénzek, és hamuval tölt vastag cserép-edények eléggé bizonyítják. Szentes mostani nevét első birtokosától *Zendus* nevű magyar vitéztől kapta. 1239-ben a Nagy-Kunsághoz tartozott, H. Mátyás idejében már Békésmegyében esett, később 1686. táján pedig Csanádmegyétől vétetett el, és kapcsolattott Csongrádmegyéhez.

1241-ben IV-ik Béla király idejében a tatárok a kunokkal együtt kirablották és elpusztították. — A tatárok és kunok öldöklő kezei közül megmenekedhetett lakosok, a várost még akkor csaknem egészen körülvevő nagy rétségbe vonták magokat, hol az akkori nehéz körülményekhez képest huzamos ideig tartózkodtak. Ilyen mocsáros rétség borítja el jelenleg is e város határát, nyugoti és éjszaknyugoti irányban, a Kurcza és Tisza közti több ezer holdnyi területen.

1530-ban a lakosság egy része bevette a protestáns vallást.

Szentes határában több emléktelenül elpusztult helység találtatik: mint *Ecser*, *Fábián*, *Szent-László*, *Királyság*, *Szent-Mihályfalva*, *Hékéd*, *Pécskaváros*, *Szent-Ilona*, mely elpusztult helységek tanubizonyosságai e város és vidéke hajdankori mostoha napjainak. Az *ecseri* és *fábiáni* puszta templomok mohos falai most is láthatók, az *ecseri* puszta templom alapköveit 1835-ben ásták ki, Pécska város még a legújabb időben is néhány dohány-termesztő lakossal birt, nevezetes arról, hogy *Haruckern György* 1697. és 1698-ban itt süttetett kenyeret, *Eugen* cs. k. fővezér seregei számára.

Midőn hazánk a 145 éves török uralom alatt nyögött, akkor e város és vidéke *Gyulán*, a gyulai várban (Békésmegyében) székelő török basa igazgatása alatt állott, ki ide, valamint a keze alatt levő e környék több helyére, török gyarmatosokat szállított, mely alkalommal a lakosok a város alatt elnyúló rétségbe — a Kurcza folyón túl eső *Szent-Ilona* nevet viselő szigetre — költöztek.

E város alatt verte meg 1686-ban *Veteráni* cs. k. fővezér a szegedi törökök segítségére siető gyulai és Szarvas várbeli törököket, mely győzelmes csatán a török uralom e vidékről végkép elpusztult. A gyulai török basa által itt megtelepített török lakosok pedig megszeretvén az itteni életet és lakást, nagyobb részint itt maradtak, keresztyénekké lettek, s a magyarokkal összeházasodtak. Némelyek szerint az e vidéken maig is virágzó Török nevezetet viselő családok ezek maradékainak tartatnak.

1748-tól 1750-ig sáskák pusztították határát.

1760-ban husvét másod napján tűz támadván, a város két harmada, a reformátusok akkori vályog templomával együtt leégett, melynek helyébe épült a reformátusok mostani nagy temploma 1806-tól 1826-ig.

1837-ben e város megváltotta magát földesurától a gróf *Károlyi* családtól.

Szentes lakosai száma mintegy 26 ezer, kik nyelvökre nézve tisztán magyarok. Vallások: római katolika, reformáta, lutherána, nemegyesült görög és zsidó. Mindegyik vallásfelekezetnek vannak templomai és iskolái. Van a római katolikusok- és reformátusoknak szegényeik részére egyegy külön kórházuk, s mintegy 3—4 év óta a szegények részére gyűlt 1500 pforint alaptőke.

Szentes szép kiterjedésű határa termékeny, mindenféle gabbanemet egyszeri szántás után bőven terem. Szőlőskertjei kevés, és még sem igen jó bort — inkább gyümölcsöt — adnak. Erdeje nincs. A folyamok partjain és töltések mellett vannak füzesek, az utcákon pedig sok és szépen diszló akácza.

A gazdálkodás mint a lakosság fő élelemforrása szép sikerrel üzemlik, úgy, hogy a szorgalmas lakosok saját szükségük fedezésén fölül évenként több ezer pesti mérő gabnát adnak el.

Kereskedést — mely leginkább gabbanemüekre szorítkozik — a Kurcza, Tisza s czepléd-szegedi vaspálya nagyon elősegíti.

A mult év november havában felállított vasárnapi iskolákban, nem-

csak a mesterinasok és gazdálkodó gyermekek, hanem a már felszabadult mestersegédek is kellő oktatásban részesülnek. — Reméljük, hogy miután a tisztelt városi és egyházi előjáróság a vasárnapi iskolák üdvös felállításáról így czélszerűleg gondoskodott, arról is gondoskodand, hogy vasárnapi iskolai tanítással foglalkozó oktatóit, — Tata és más ehhez hasonló derék városok példájára — fáradságokhoz mérve méltóan megjutalmazza, tudván: „hogy méltó a munkás a maga bérére“ s az elkezdett ügy fölvirágzásnak és sikeres előhaladásnak csak úgy örvendhet.

Az irodalom iránt némi szeretet — nem annyira az előkelők s tehetségtelenebbeknél — mint a nép középosztályánál a „Vasárnapi Ujság“ kedvelésében nyilvánul, melyet mintegy 140—150 család olvas.

Áldás és megelégedés kísérjen mindnyájunkat.

Irtam Szentesen, márczius 10-én 1855.

..r—y—zs..

Furcsaságok.

Legújabb rajz-tanítás egy vasárnapi iskolában.

(A tanító belép: tanítványai ülnek és bámulnak.)

Tanító: (szóra nyitván ajkait) Te! (mutatván egyre a sok közül) miféle mesterinas vagy?

Fiu: (ülve maradva s rá se nézve) Csizmadia vagyok.

Tanító: Ki fogsz jöni a táblához és pingálni fogsz egy nagy csizmát. (A fiu kimegy, pingál kis táblára nagy csizmát — a tanító bírálólágg rátekint a nagy csizmára) — Az nem jó: bő a szára, torkatlan, igen hegyes orru; főhibája pedig az, hogy nincs rajta bojt. (A tanító keze bojtossá csinálja.)

Tanító: (egy másik fiut kiszólítván, kérdi) Miféle mesterember vagy?

Fiu: Kerékgyártó.

Tanító: Pingálni fogsz egy hátulsó kereket, még pedig hiba nélkül.

Fiu: (pingál).

Tanító: Hibás, nem kerek. (Letörli s pingálnak egy másikat 11 küllővel.)

Jegyzet. Ajánlom a pestieknek ez új szerkezetű hátulsó kereket.

Tanító: (ismét egy másikat vonván elő) Miféle mesterember vagy?

Fiu: Asztalos.

Tanító: Pingálni fogsz egy asztalt.

Fiu: Nem tudok.

Tanító: No! ha nem tudsz, nézd ez asztalt: ilyen az asztal.

Még egy szabó-inas adta elő magát. Nagyon könnyen ki lehet találni, hogy általa meg egy szál czérnát rajzoltatott, melyre vele göböt is kötetett.

Kedves kollega! a czérnára kötött göb legyen: pont; — a czérna legyen vonal, görbített vagy egyenes: itt kezdje járatan tanítványával a rajztanítást! Higgye meg azt az én tollamnak, miszerint egyenes és görbe vonalból lehet 12 küllőű hátulsó kereket s egyebet is alkotni, vagy legalább csinálni, vagy — mint ön mondja — pingálni. Közli Z. Y.

Nemzeti színészet.

APRILIS. IV. Az új színházi év kezdetével örömmel tapasztaljuk, hogy operánk ismét kielégítő és ismét magyar: neveli ez örömmünket azon bizonyos hír, miszerint az operai szerkezetével színházunknak, magasabb helyeken is teljesen meg vannak elégedve, fogyasztják azonban ez örömmünket azon indítványok és óhajtasok, melyek az operai szerkezetet még inkább szeretnék bővíteni látni. — Ha van a nemzeti színháznak még rendelkezhető összege, azt czélszerűbb és szükségesebb a dráma hiányainak pótlására, mint a már a nélkül is fényes opera előnyeinek kétszeresére fordítani. Drámánk személynéténél hiányoznak még következő betöltetlen szerepkörök 1. Érzélgő szerelmeseké. 2. Tréfás öreg asszonyoké. 3. Begyes uri dámáké. Hajdan ezeket Lendvay, Kovácsné, Miskolczy Julia és Szathmáryné adták. Fizetéseik összege tett 5000 pengő forintot. — Ez összeg tehát a drámától van elvonva, s ha van (?) a színház pénztárának ennyi fölöslege, azt mi inkább azon czélokra, melyeket eddig pótolni kívánjuk visszafordítani, mint új énekesnők szerződtesére. Ezáltal jól tudjuk, hogy ellenkezésbe teszszük magunkat mind némely lapársainkkal, kik a mostani opera mellé még H. E. ur 8 tagu operai iskoláját is óhajtanak szerződtesni, mind közönségünk egy részével, mely hetenkint hetszer is követelne operát; de köteleességünknek tartjuk, mint a magyar irodalom szerény képviselői, hogy mentül többször felemléssük, miszerint a nemzeti színház czélja a hazai dráma, nyelv, irodalom és művészet emelése, nem pedig a könnyű élvezetet keresők fülhártyáinak csiklandoztatása, s addig, míg a drámai szakmák egyszerűen sincsenek betöltve, nem sürgethetjük az igazgatóságnál az operai szakmák kétszeres el-látását.

V. E héten szombaton kerül a világhírűvé lett „Racennai viador“ nemzeti színpadunkra, Jóhainé jutalomjátékául.

VI. Mult héten lépett fel Némethy először, mint színházunk ren des tagja „Parlagi Jancsi“-ban, s a közönség tetszését ezuttal is méltán kiérdemelte.

VII. Feleki Miklós ifjabb Dumas legújabb nagyhatású drámáját „A félcivilág“-ot hozatta meg Párisból, jutalomjátékául.

Hasznos házi jegyzetek.

Moly ellen. Sokat olvastam már olly óvószerekről, melyek ál tal a ruha-molyt el lehet űzni, de azok csak igen rövid ideig lehetnek haszno-sak, hanem a mit itt közlök, csálhatatlan: a mellett igen egyszerű, mert pusztán csak narancs héj. A használat következő: a narancs héját le-hántván, a ruha-tartóba vagy bár hova, hol moly van, betesszszük, s ennek szaga, három nap alatt, egészen elveszti a molyokat. — Nem árt, ha hámozáskor a héjon, a belből is hagyatik kis rész; egyedül abban kell óvakodónak lenni, nehogy a nedves narancs héj, bársony- vagy selyem-hez érjen, mert ott, a kelme színét elveszti. — Szintén igen hasznos a prémekek között és ezt bátran ajánlom. — Ha évek multával, moly ismét jelentkeznék, a már kiszáradt narancs héját vízbe mártva, s a vízből ki-véve, ismét azon helyre tesszszük, hol moly van, ekkor újra elűző vagy ölö erővel bír. — Közli Mikolay János ref. lelkész.

Egyveleg.

— A czárok sirboltja. Nem Pétervárott magában, hanem egy szom-széd erősségben van az orosz czárok sirboltja s mindenkinek feltűnik az orosz császárok halotti kamarájának nagy egyszerűsége, főképp ha a téli palota szobáinak s termeinek pompáját látta. A művészet nélkül készült koporsók a Péter-Pál templom alatti boltokban állanak, s felettök ma-gában a templomban, emlékszobrok gyanánt, csupán a koporsók formájára készült egyszerű siremlékek láthatók, melyek vörös szőnyegekkel van-nak bevonva. A szőnyegek csak az elhalt császár vagy császár fiának neve van arany betűkkel kihimezve p. o. „Ő császári fensége Konstantin nagyherceg“, vagy „Ő császári fensége I. Péter“. Gyakran a név sincs egészen kiírva, hanem csak a kezdőbetűk; itt-ott még néhány jelentékte-len diadaljel is látható. Így például Konstantin siremlékén néhány len-gyel vár kulcsa hevert. De ez azután minden! Annyi dicsőségnék egy egyszerű szemfödél a vége. — A siremlékek körül, a templom minden oszlopán és zugában diadaljelek vannak készítve meghódított zászlókból s egyéb hódítmányokból. Különösen számosak itt is a török és persa ha-díjelek. Mint valami muzeumban, igen sok török parancsnoki s nagyve-zéri pálcza, csinos kis buzogányok formájára rézből vagy ezüstsől ké-szítve, továbbá török basák hármass lófarkai, a janicsárok hadijelei s török, persa és kaukázusi várak igen számos kulcsai szemlélhetők, feltűnő csoportozatokba rendezve. A persa nap s a török félhold háromszáznál több példányban kénytelen itt a kereszt előtt meghajolni, mert annyira megy itt a meghódított zászlók száma. A templom egyházi eszközei között több tárgyat őriznek, melyeket nagy Péter czár esztorgályozott elefántson-tból és fából. Szinte megfoghatatlan, miként érhetett rá ezen fáradsatlan férfiu, roppant birodalmát reformálni, csatornákat, malmokat, gyárakat, városokat építeni; hadsereget, hajóhadat, tisztviselőket szervezni, iskolá-kat, egyetemet, akadémiákat, színházakat alapítani, s mind ezen kívül még illy csodálatos kereszteteket, gyertyatartókat s egyéb eszközöket ében-fából s elefántsonból készíteni, s rajtok minden részecskét olly finomul kidolgozni és simítani, hogy még a legügyesebb mester is remekművek-nek ismeri el.

Tárogató.

x* Ő csász. kir. fensége bold. Mária Dorottya főherczegasszonyért f. h. 29. regeli 10 órakor gvász isteni tisztelet fog tartatni a budai evang. egyházban, mely az ő magas pártfogásának s bőkezűségének köszöni lételét.

— Gyöngyösön is van gyógyszerári telegráf. Minap említettük, hogy Csomortányi hazánkban Pesten a „nagy Kristófhöz“ címzett gyógy-szertárban egy távirát állított fel, mely folytonosan fentartja a közle-kedést a gyógyszerár, laboratorium és a gyógyszerész felső emeleti lakása között. Ugyanott azon észrevételt is tettük, hogy e dicséretes találmány eddigelé első hazánkban. Azóta azonban hitelesen értesültünk, hogy az utóbbira nézve nem úgy áll a dolog, mert Gyöngyösön Kociáno-wich ur gyógyszerárban illy távirat készület már 1852 óta létezik Kohl V. ur által készítve Bécsben. E részben tehát megelőzte volna Pes-tet Gyöngyös — mit az igazság érdekében lehetetlen volt elhallgatnunk.

x* Furcsa felköszöntés. Minap történt egy vidéki helyen, hogy egy igen tisztessé családnál névnapot ünnepelt egy vidám társaság. Folyt a mulatság javában s elérkezett az áldomások pillanata. Ekkor poharat

ragad egy jól táplált fiatal, ki még nem sok gyűlésben szerepelhetett, s a háziasszonyhoz fordulva, így szól: „Ime itt az alkalom, melyben tehetni lehet, s melyben kívántuk jó kívánatainkat megkívánni; — magamat pedig atyai pártfogásába ajánlva ujítom kívánatomat s kívánjuk még egyszer, a mit eddig kívántunk. Eljen!” — Azt kérde tőlünk levelezőnk, vajjon lehet-e ebből a fiatalból még valaha szónok? Azt hiszszük, lehet; hanem csak mindig más nap, a dáridó után.

x* A szentgyörgynapi nagy vándorlás, a midőn t. i. legtöbben változtatják szállásaikat Pesten, itt ott már kezdődik. Minden szállásváltoztatások között legnagyobbban fogja érdekelni *Gambrinus* hiveit az, hogy az a híres József, kinek az a híres muzsikáló órája van a megyeház ellenében s mintegy 25 év óta az ő nótái mellett eszik a párolgó tormás kolbászkákat és nyelik a habzó sert, az órának Herr Józsefnek és Frau Evinek számtalan pesti és vidéki barátai, ez a József mondja, tinéktek oh vidéki szomjazók, szintén el fog költözni, — de csak a szomszédba, épen a „Komlóker” tőszomszédságába, s magával viszi óráját, Évijét, virsljét, sörét, borát, kiflijét sőt még a — tobákos pikszist is. Tehát ezután is úgy lesz nála mint azelőtt, egy házzal érőbb a megyeház ellenében.

x* Baromkiállításokról irnak a lapok, melyek fensőbb rendelet-nél fogva hazánk minden közigazgatási kerületében lesznek rendezve, s a jeles állatok tulajdonosai jutalomra is számot tarthatnak.

x* A gabona ára a pesti piacon valamivel főlebb hágatna, ha folyvást tartana azon élénk kelendőség, mely legutóbbi napokban mutatkozott. — Vidéki hetivásárokon annyi az eladó gabona, hogy vissza is visznek belőle, mint például Aradon történt azelőtt pár nappal, mit onnan lehet magyarázni, hogy a fogyasztó lakosokon kívül nem igen mutatkoztak vevők. — Talán nem mernek a kereskedők tetemesebb vásárlásokba vágni, a mit pedig megszoktak cselekedni, midőn áremelkedést remélhetnek.

x* Az óbudai hajógyári személyzet olly tetemesen megsaporitá Ó-Buda népességét, hogy szükségesnek találták a várost is küljebb terjesztelni, mely czélból az uradalmi igazgatóság 49 új házhelyet fog kijelölteni azon kötelezéssel, hogy az új házakat meg egy lábbal föntebb kell építeni, mint a legmagasabb vizállás volt.

x* A budapesti kerületbe tartozó megyék hivatalos jelentései szerint olly jól állanak a vetések, hogy rég nem volt ollyan bő aratás, minőt az idén lehet remélni.

x* Talán Pesten is lesz légszess-világítás; mert egy Nürnbergi ház az eddigieknél jutányosabb ajánlatot tőn annak eszközölésére, s az ajánlatot a községtanács többsége elfogadta, és újra gyűlésezett annak teljes elfogadása iránt. — Ha meg lesz, majd megírjuk mellette az örvendtes hirt.

— Egy bécsi politikai lap nagy szeretettel viseltetik azon beszélyek iránt, melyek a „Vasárnapi Ujság”-ban megjelennek. Mult évben is közlött néhányat tárczájában német fordításban, s most egyszerre kettesével hozza „Az akhtiári fogoly” és „Avar vezér” czimű elbeszéléseket. A szerző nevét, *Jókai Mór* dolgozótársunkat elvéve meg is említi néha, de arra nincs eset, hogy a lap nevét, melyből tárczáját tölti, valaha megemlítsé. Azt kérjük: illik-e ez, szabad-e ez, drága kollega ur? — Már csak azért sem kellene tennie, mert rossz példát ad másoknak. Lám, mit cselekszik a mult héten egy helybeli magyar szépirodalmi lap? Megszorul czikkeek dolgában, vaktában belemarkol a „Politikai Ujdonságokba”, s közöl belőle minden forrás megnevezése nélkül három teljes hasábot. Ez utóbbiról még fölteszszük, hogy azóta mindig furdalja a lelkiismeret. S azért nem is kiáltunk ez egyszer tolvajt, hanem úgy boszuljuk meg magunkat, hogy — nevet mi sem említünk.

— Török János a „Pesti Napló” szerkesztéséről lelépett.

x* Abonyból a 100 esztendő s gulyásról ollyan figyelmeztetést vetünk, hogy nem abonyi volt, hanem a tételtleni pusztához tartozott, mit figyelmeztető urtól köszönettel veszünk, s kívánata szerint ezennel közöljük.

— A népnevelés köréből ismét egy örvendtes hirt mondhatunk. Pest városhoz közel fekszik a nagy kiterjedésű Szent-lőrinczi pusztá, melynek számos lakosai az elemi oktatás jótékonyágát mindeddig nélkülözni valának kénytelenek. A pusztá jelenlegi birtokosa, b. Sina figyelme kiterjedt e hiányra is, és nem csak egy teljesen felszerelt épületet adományozott a leendő népiskola számára, hanem a tanító évi fizetését is magára vállala. A beiktatás márczius 31-én ment végbe a hely színén Kármán Lajos, cs. k. segédszolgabíró s Nell István főesperes és kerületi iskolai felügyelő urak jelenlétében. Az uradalom, mint az iskola pártfogója, szintén képviselve volt. Nincs egyéb kívánni valónk, mint az, hogy a pusztá lakossága felfogva a czél szentségét, gyermekeit az iskolázás jótékonyágában minden szüle részesítse.

— Uj naptár. Vidéken sem akarnak hátramaradni! A már már induló pesti naptárak seregébe egy vidéki új naptár is van készülöben „Vas megyei naptár” czim alatt, mint erről hiteles tudósítást vettünk e napokban Szombathelyről. Sőt még egy másiknak is híre szállong, melylyet szintén a nevezett helyen akarúnak életbe léptetni, s melynek neve „Juhászok naptára” lesz. Ezt azonban még csak mint pusztá hirt közöljük. Am hiszen, ha szükségét és keletét hiszik e naptáraknak az illető kiadó urak, adják ki bizvást; de a szerkesztőktől megvárjuk, hogy az rodalom és miveltég mai állásához méltó, hasznos és tisztességes olvas-

mányt nyujtandnak a közönség kezébe. Előre is biztosítjuk, hogy figyelemmel fogjuk kísérni s örvendeni fogunk, ha megfelelnek szép feladatuknak.

— Adakozás. Az árviz által károsult gyulaiak számára K. Teréz Várgederől 3 pftot, a nagy-varsányiak számára 2 pftot, összesen 5 pftot küldött be szerkesztőségünkhöz. Fogadja a nemes adakozónó a szenvedők nevében szives köszönetünket.

Szerkesztői könyvtár.

Néptanítók könyve. Szerkeszti és kiadja Szeberényi Lajos b. csabai reáliskolai tanár. Második füzet. Szarvason Réthy Lipótnál 1855. — Üdvözljük e jeles vállalat új füzetét. Valamint az elsőben, ugy ebben is örömmel látjuk a szerkesztő gyakorlati irányát, mely annál inkább fog tökélesülni s annál inkább lesz viszonyainkhoz, szükségseinkhez alkalmazva, minél inkább válik meg a kezdet nehézségeitől, s minél inkább talál pártolást a közönség s gyámolítást a hivatottak részéről. A jelen füzet tartalma az értekezések rovatában: A népnevelés fogalma, fontossága, akadályai és gyógyszerai Horváth Sámuelről. — Levelek a növelési reformról II. III. Rákositól. Mutatványok Wurst „szemlélettan”-ából. Sz. L. — Az iskolatanító, hivatalában és azon kívül. Horvát Károlytól. — Az élet- és jellemrajzok rovatában: Francke Ágost Hermann, a hallei árvaintézet alapítójának jellemrajza. Sz. L. — Az irodalom rovatában: bírálatok, új könyvek, szláv iskolai irodalom, nevelési folyóiratok ismeretése s végre változatos és tanulságos tárcza. — Előfizetést a kiadó szerkesztő még mindig elfogad (B. Csabán). Egyszersmind figyelmezteti az illetőket, hogy az első két füzetből már csak kevés példány van. Előfizetési díj a 6 füzetre postán 2 ft 36 kr. Az első füzet szétküldését az áradások és járhatlan utak késleltették.

Bibliai egyezményes szótár, a szentirat igéinek föllelésére és magyarázatára vezérlő segédkönyv. Készítette Makhári Pap Lajos, giczei hely. hitv. lelkész. Közrebocsátják Ssekács József és Török Pál. I. osztály. Pesten, kiadja Heckenast Gusztáv. 1855. — E munka — mint az előszóban a közrebocsátók is kimondják — most, midőn a magyar nyelven irt konkordanciák teljesen elfogytak, valóságos nyeresemény, sőt kiáltó szükségét pótló czélszerű dolgozat. Hiszszük annál fogva, hogy nemcsak a lelkészek és tanítók, hanem mind azok, kik a biblia egyes helyeit, tanait gyorsan feltalálni s haszonnal olvasni kívánják, örömmel veendik esok gondnal és szorgalommal készült munkát, melyben betűrendben adatnak elő a bibliaiban előforduló egyes nevek, történetek, erkölcsi tanítások, jeles mondások stb., hozzá levén mellékelve mindegyikhez minden megegyező hely idézete. Helyesen nevezi a szerző „bibliai közhasznú ismeretek tárának”, s mi kettőt tartunk róla; először: hogy valóságos nyereség irodalmunkra nézve; másodsor: hogy mulhatlan házi könyvnek kellene lennie minden magyar keresztyén embernél. A megjelent első kötet A-tól L betűig halad; a második sajtó alatt van.

Komáromi Ferencz beszélyei. Két kötet. Pest 1855. Kiadja Müller Gyula. — A két kötet, melyet két rajz díszít, összesen 9 beszélyt foglal magában. A fiatal szerző, kinek nevével a mult években több ízben találkozhattunk hazai lapjainkban, itt összegyűjtve adja ki elsőszor megjelent dolgozatait. Ára a két kötetnek 2 pft.

Zalár költeményei. Kiadja Vahot Imre. Pest 1855. Emich Gusztávnál. Fiatalabb lyrai költőink sorában Zalár neve a jobb hangzásuak közé tartozik s most 15 sűrűn nyomott iyen mutatja be több évi munkálkodásának összegyűjtött gyümölcseit. Ára 1 ft. 20 kr.

Felolós szerkesztő: Pákh Albert.

Előfizetési jelentés.

A

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
aprilis-juniusi folyamára azaz 3 hónapra

ezennel új rendes előfizetést nyitunk.

Előfizetési feltételek:

A Vasárnapi Ujság 3 hónapra (azaz aprilis—juniusi folyamra) postán küldve 1 ft. pp.

A Politikai Ujdonságok három hónapra (azaz aprilis—juniusi folyamra) postán küldve 45 kr. pp.

Mind a két ujságra 3 hónapra 1 ft. 45 kr. helyett

csak 1 ft. 30 kr. pp.

A pénzes levelek bérmentesítve küldendők.

Pest, aprilis hó 1855.

A „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” kiadó-hivatala, egyetem-utca 4. sz. a.

Előfizetések, csupán e hirdetésben közhirré tett határidőre és feltételek alatt fogadtatnak el.